



**OMVÄRLDSANALYS
FÖR
MARKS KOMMUN
2009**

Antagen av kommunfullmäktige 2009-11-24

OMVÄRLDSANALYS FÖR MARKS KOMMUN

INNEHÅLL	SIDA
1. Befolkningsutveckling	3
2. Samhällsekonomi	3
3. Trender och tendenser i omvärlden	5
1) Drivkrafter	5
2) Ekonomi och arbetsliv	6
3) Politik och opinion	7
4) Institutioner och organisationsformer	7
5) Sociala förändringar och värderingsförändringar	8
6) Teknik och vetenskap	9
7) Ekologi, miljö och hälsa	10
8) Lagar och brott	10
9) Media och kultur	11

OMVÄRLDSANALYS FÖR MARKS KOMMUN

Omvärldsanalys utgör underlag, och ger planeringsförutsättningar, för arbetet med att ta fram mål- och resultatplan i Marks kommun. Analysen av förändringar i omvärlden är därmed en av de viktigaste delarna i det politiska arbetet för att få kunskap och grund för prioriteringar. Omvärldsanalys ska bygga på fakta och utmytna i en värdering av de utmaningar och möjligheter som förändringar i omvärlden innebär för den kommunala verksamheten.

Den övergripande omvärldsanalysen för kommunen bör ha ett långsiktigt perspektiv för att, med smärre uppdateringar inför varje ny mål- och resultatplaneringsprocess, kunna gälla över en mandatperiod. Utifrån en "spaning" på trender och tendenser i omvärlden har en arbetsgrupp, bestående av representanter för de flesta av kommunens förvaltningar, under 2009 kompletterat kommunens tidigare omvärldsanalys.

Omvärldsanalysen 2009 utgör planeringsförutsättning i arbetet med mål- och resultatplan 2010-2013 samt mål- och resultatplan 2011-2014.

1. Befolkningsutveckling

Till 2013

Enligt den senaste prognosen (maj 2009) över befolkningsutvecklingen ökar kommunens folkmängd med drygt 400 personer (1,2 %), från 33 807 år 2008 till 34 209 år 2013. Befolkningsförändringen fördelas olika. Vissa åldergrupper ökar medan andra minskar.

Färre unga

- Antalet barn i förskoleålder 0-5 år ökar med 97 (4,1 %).
- Antalet barn i grundskoleålder 6-15 år ökar med 20 barn (0,5 %). I början av perioden ses en minskning men antalet ökar något det sista året.
- Antalet ungdomar i gymnasieålder 16-18 år minskar med 358 personer (22,1 %).

Oförändrat antal förvärvsarbetande

- Invånarantalet i förvärvsarbetande åldrar, 19-64 år, ökar med 15 personer (0,1 %).

Fler pensionärer

- Antalet pensionärer i ålder 65-84 år ökar med 594 personer (10,8 %)
- Antalet pensionärer i ålder 85-och äldre ökar med 34 personer (3,2 %)

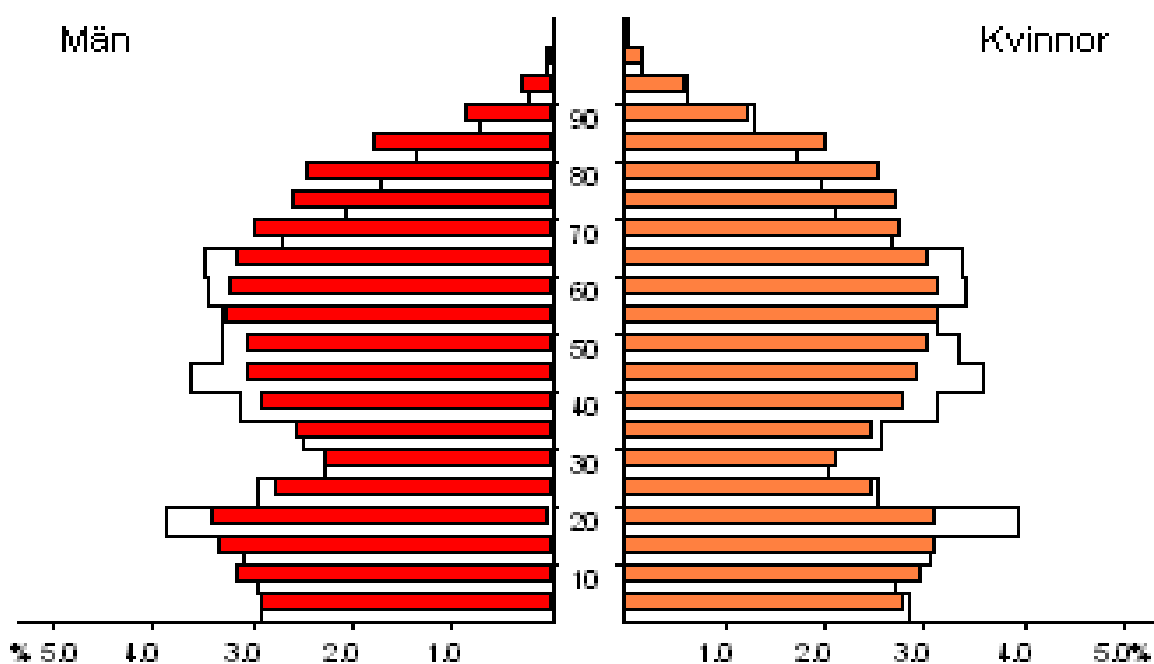
2. Samhällsekonomi

Förra höstens kollaps (2008) på de finansiella marknaderna påskyndade konjunktturnedgången på ett dramatiskt sätt. Eftersom det i modern tid aldrig tidigare på så kort tid inträffat ett så påtagligt fall i produktionen är det svårt att med säkerhet förutsäga den fortsatta utvecklingen. Vad vi vet är att den finansiella oron har dämpats och att bristen på krediter inte längre är lika uppenbar. Det finns flera tecken som indikerar att den svenska ekonomin har inlett en återhämtning av det fall som skett.

Trots ljusa tider kommer skatteunderlagstillväxten att vara fortsatt låg de närmaste åren. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) räknar med att tillväxten kommer att ligga under en procent både 2009 och 2010. Prisutvecklingen gör att skattepengarna i praktiken krymper under dessa år. Därefter ökar skatteunderlaget något mer, men effekten av den ökningen blir minimal eftersom det tillfälliga konjunkturstödet samtidigt upphör. (Makronytt 04/09 SKL).

Välfärdsfinansiering

Om samma antaganden som gjordes i prognosen för perioden 2008-2013 används för en framskrivning till år 2025 får vi följande scenario jämfört med 2008.



De fyllda staplarna är prognosen för 2025 och de staplar som anges med konturer avser befolkningen 2008.

- Folkmängden beräknas uppgå till 35 500, en ökning med ca 1 700 personer (5 %).
- Gruppen barn och unga, 0-18 år, ökar med knappt 300 personer eller 3,5 %.
- Den stora befolkningsökningen finns inom gruppen yngre pensionärer, 65-84 år, som ökar med 1 545 personer (28,1 %). Inom denna åldersgrupp är inte behovet av kommunal vårdservice så stort, men behoven ökar ju äldre de blir.
- Antalet äldre pensionärer, över 85 år, ökar med 130 (12,1 %).

De demografiska behoven växer i högre takt än kommunernas och landstingens intäkter. Andelen förvärvsarbetsande i befolkningen minskar de närmaste decennierna och de riktigt gamla kommer så småningom att bli allt fler. En ökad individualisering och ökad kunskapsnivå bland medborgarna driver upp kraven och förväntningarna på välfärdstjänsterna. När levnadsstandarden i samhället ökar kommer också detta att ställa krav på en ökad verksamhet i kommunerna och landstingen, vilket innebär ökade kostnaderna för samhället. Skattehöjningar

kommer i längden inte att räcka till för att finansiera välfärden – det kommer att krävas andra lösningar.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att planera för att allt färre i förvärsaktiv ålder ska försörja allt fler äldre
- Att se över drifts – och finansieringsformer
- Att utifrån behov och prioriteringar anpassa tjänsteutbudet
- Att effektivisera
- Att få fler i förvärsaktiv ålder att flytta till Mark

3. Trender och tendenser i omvärlden

1) Drivkrafter

En del trender kan betecknas som drivkrafter för utvecklingen eller pådrivare för andra trender. De viktigaste exemplen på sådana är:

Urbanisering

Arbete, utbildning och utbudet av nöjen och affärer lockar människor till storstadsregionerna som därmed ökar sin andel av befolkningen. 2025 beräknas 75 % av världens befolkning bo i städer. Genom att kunna erbjuda bra boende till rimlig kostnad, samtidigt som storstadens utbud finns inom räckhåll, blir kringliggande samhällen och områden också mer attraktiva. Denna utveckling underlättas av möjligheterna att arbeta på distans i hemmet.

Teknikutveckling

Den tekniska utvecklingen påverkar samhällsutvecklingen och kommunen mycket starkt inom de flesta områden. Tekniska genombrott har förändrat såväl näringslivet som samhället och våra livsbetingelser. Tekniken fortsätter att utvecklas oavbrutet och IT är kanske det tydligaste exemplet. Framstegen inom det medicintekniska området och inom miljötekniken är andra.

Globalisering/Internationalisering

Den internationella rörligheten av människor, kapital samt varor och tjänster ökar snabbt och genomgripande. Detta medför i sin tur en växande internationell konkurrens om människor och människors kunskaper, investeringar och marknader men också goda förutsättningar för fredlig utveckling, stabilitet och hållbar tillväxt. Sveriges tillväxt hänger i stort på vår förmåga att konkurrera på internationella marknader.

Individualisering

Tilltron till de hierarkiska systemen minskar, auktoriteter ifrågasätts allt mer och individens fokus förskjuts från generella lösningar till individuella val och från skyldigheter till rättigheter. Individens politiska intresse fokuserar på enstaka frågor.

2) Ekonomi och arbetsliv

Arbetsmarknadsregionerna blir allt större

Det finns starka samband mellan en regions storlek och dess förmåga att generera tillväxt. Modern ekonomisk teori pekar på att näringslivets investeringar i dag i hög grad styrs till regioner där människor väljer att bosätta sig. När pendlingen mellan två eller flera kommuner når en viss nivå bildar de statistiskt sett en lokal arbetsmarknad. Mark ingår i Göteborgsregionens arbetsmarknad.

Människor är beredda att bo på allt längre avstånd från arbetsplatsen. När flera personer i ett hushåll ska nå olika platser för att arbeta eller utbilda sig blir det viktigare att välja en attraktiv bostad inom räckhåll för ett stort utbud av arbetsplatser och utbildningsinstitutioner.

Pendling ökar alternativen i val av boende och arbete. Energiprisutvecklingen, som i stor utsträckning styr kostnaderna för resandet, är en motverkande faktor. Restiden har stor betydelse för val av färdmedel. Av samtliga resor som görs i Sverige sker endast 10 % med kollektivtrafiken. Hälften av resorna sker med bil och en tredjedel till fots eller med cykel. Om kvoten i restid med kollektivtrafik och bil är 1,5 så åker ca hälften av resenärerna kollektivt. Om kvoten däremot är 3 åker knappt 25 % kollektivt. Män pendlar längre sträckor än kvinnor.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att både anpassa oss och aktivt påverka regionala villkor för att dra nytta av utvecklingen mot "funktionella regioner" och inte hamna på efterkälken
- Att ta vara på att rekryteringen av personal till kommunens näringsliv och offentlig verksamhet kan underlättas
- Att utnyttja det geografiska läget, göra det attraktivt att bo och verka i Mark för att ge goda förutsättningar för fortsatt stabil befolkningsutveckling
- Att vara lyhörd för människors behov och tillgodose efterfrågan på bostäder, industrimark och kommunal service
- Att påverka för bättre framkomlighet på vägnätet och särskilt förbättringar av regionala stråk
- Att öka kollektivtrafikens attraktionskraft

Ökade kompetenskrav på en föränderlig arbetsmarknad

I många delar av samhället lyfts behovet av kunskap och livslångt lärande fram. Det blir allt svårare att få arbete utan utbildning. Arbetsmarknadens ständiga förändring ställer också krav på att människors kunskap anpassas och utvecklas. Kunskapsutveckling är en viktig förutsättning för tillväxt och samhällsutveckling och därmed också ett allt viktigare konkurrensmedel framöver. Inte minst behövs betydligt bättre kunskap om och förståelse för förändringar i omvärlden.

I ett internationellt perspektiv, och i förhållande till de regioner vi ska konkurrera med om en kunskapsinriktad produktion av varor och tjänster, är andelen med lång högre utbildning inte särskild hög i Västsverige. Generellt är också utbildningsnivån i Västra Götaland lägre än för Sverige som helhet.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att utbildning och kompetensutveckling alltmer anpassas till efterfrågan på arbetsmarknaden.
- Att utveckla samverkan mellan högre utbildning, företag och organisationer

- Att medverka till att fler genomgår högre utbildning och annan utbildning som efterfrågas på den lokala arbetsmarknaden

3) Politik och opinion

Förändrade relationer mellan medborgare och förtroendevalda

Många av dagens medborgare vill vara med och påverka utformningen av de tjänster de ska ta del av och ser gärna skräddarsydda lösningar. De har också fått allt större möjligheter att genom olika valfrihetssystem själva välja sina välfärdslösningar såväl när det gäller insatser som utförare.

Trots stabilt politiskt intresse har antalet personer som är medlemmar i ett politiskt parti minskat, liksom valdeltagandet. Misstron mot de politiska partierna ökar men det finns ett stort lokalt engagemang utanför de politiska partierna. Ett exempel på detta är byalagsrörelsen som vuxit sig stark de senaste 10 åren.

Generellt sett minskar antalet förtroendevalda och många kommuner satsar på nämnder med bredare ansvar eller samlar fler verksamhetsområden direkt under kommunstyrelsen.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att individualisera tjänsteutbudet
- Att införa nya sätt att fånga medborgarnas uppfattningar och ge dem möjlighet till delaktighet i beslutsprocesserna
- Att ge medborgarna insyn i och tillgänglighet till beslutsunderlag och andra kommunala handlingar.
- Att utveckla högre kapacitet i vårt publika datanät
- Att svara mot de ökade kraven på E-förvaltning (vilket innebär att kommunen använder informations- och kommunikationsteknik för att göra det så enkelt som möjligt för så många som möjligt att utöva sina rättigheter, fullgöra sina skyldigheter och ta del av förvaltningens service).

4) Institutioner och organisationsformer

Social ekonomi

Den sociala ekonomin synliggörs inom offentlig verksamhet på ett sätt som inte gjorts tidigare. Begreppet "social ekonomi" är relativt välkänt och etablerat i de latinska länderna i EU men ganska nytt i de övriga EU-länderna, där dock begreppet "tredje sektorn" använts som en motsvarande beteckning. Social ekonomi kan beskrivas som en tredje, "*medborgarstyrd*" sektor, vid sidan av marknadsekonomin och verksamhet inom den offentliga sektorn.

Den sociala ekonomin har betydelse för lokal och regional utveckling. Många kommuner och andra offentliga organisationer arbetar för att främja och stärka sin samverkan med den sociala ekonomin. Verksamheten bedrivs huvudsakligen i föreningar, kooperativ, stiftelser och liknande sammanslutningar och har allmännytta eller medlemsnytta, inte vinstintresse, som främsta drivkraft.

Med stöd av Västra Götalandsregionen har det bildats delregionala nätverk som samlar och företräder den sociala ekonomin, bl.a. i Sjuhärad.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att utveckla vår samverkan med den sociala ekonomin för att kunna erbjuda fler möjligheter att tillgodose medborgarnas/brukarnas behov

Ökad samverkan

Samverkan sker i allt fler former och inom allt fler områden. Detta gäller inte bara kommuner emellan utan även mellan offentliga organ och högskolor/universitet, näringsliv m.fl. Frågors komplexitet, ekonomiska faktorer och kompetensfaktorer resulterar i en insikt om att många frågor löses bättre i samverkan än på egen hand. Internationaliseringen verkar för allt större regioner, företagssammanslagningar mm.

Farhågan för kommunens självständighet och för negativa effekter på demokratin är en motverkande faktor. När fler aktörer samverkar kommer besluten att tas inom fler organisationer, vilket kan resultera i svårigheter att utkräva ansvar.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att samordna och bilda nätverk för att utnyttja kompetens och ekonomiska resurser mer effektivt
- Att nya besluts- och uppföljningsprocesser blir tydliga och transparenta
- Att svara mot de ökade kraven på E-förvaltning och kapaciteten i de publika datanäten

5) Sociala förändringar och värderingsförändringar

Klyftorna i samhället ökar – många unga har svårt att "ta sig in"

Under de senaste 20 åren har inkomstspridningen i landet ökat. Skillnaden ökar mellan rika och fattiga och mellan de som har arbete och de som inte är i arbete. Det är framför allt ungdomar, invandrare och ensamstående mödrar som har fått det svårare ekonomiskt medan gruppen medelålders och äldre i stället fått det bättre ekonomiskt under senare år. Som en följd av detta börjar bland annat bodesegregationen bli allt tydligare i många samhällen.

I samhällsdebatten har det under den senaste tiden framförts farhågor om att förändringarna i socialförsäkringssystemet, i kombination med vikande konjunktur, kan leda till att klyftorna förstärks mellan olika grupper.

Ungdomarnas situation i dagens samhälle blir mer och mer komplicerad bland annat p.g.a. det ökande trycket från många olika krafter, inte minst de kommersiella. Ungdomsarbetslösheten i Sverige är högre än i resten av Europa. Fler unga använder försörjningsstöd under allt längre tid då deras etablering på arbetsmarknaden försenas. Personer som under lång tid uppbär ekonomiskt bistånd har ofta sämre levnadsförhållanden än andra även i övrigt.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att medverka till goda möjligheter för unga att etablera sig på arbetsmarknaden
- Att förbättra möjligheterna för ungdomar att ta sig ur beroende av ekonomiskt bistånd
- Att ge stöd till ungdomar som inte fullföljer sin gymnasieutbildning
- Att medverka till mötesplatser för unga
- Att ta tillvara barns och ungas engagemang och initiativ

- Att ge stöd till barn och unga med komplexa behov eller svår familjesituation
- Att utveckla samarbetet mellan kommunens olika verksamheter
- Att samordna kommunens insatser för ungdomar
- Att utveckla stöd till föräldrar till barn i ålder 0-17 år

Den globala rörligheten ökar

Den globala rörligheten och migrationen har ökat kraftigt under senare år och nu är nästan var femte invånare i Sverige född utomlands. Sverige har gått från att vara ett ganska homogent samhälle till att bli mer heterogent. Mångfald stärker samhällets tillväxtpotentialer men kan också skapa sociala spänningar i samhället.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att ta tillvara de möjligheter som mångfald medför
- Att utveckla det internationella arbetet

6) Teknik och vetenskap

Fortsatt IT-utveckling

Möjligheten att använda trådlös uppkoppling med portabla datorer och mobiltelefoner ökar. Information och tjänster såsom bokning och betalning blir därmed allt mer tillgängligt hela tiden och överallt genom internet.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att utveckla nya arbetssätt och rutiner för när och hur information kan sökas och lämnas, oaktat var man arbetar, exempelvis journalskrivning "on-line" för hemtjänsten
- Att använda de nya sätten att tillgodose kommunmedlemmarnas behov av service inom en mängd områden, exempelvis uppdatering på hemsidan av driftsinformation om vattenläckor direkt från arbetsfordon
- Att utveckla medborgarnas möjlighet att få insyn i och delta i beslutsprocessen
- Att förbättra kapaciteten i det publika datanätet
- Att utveckla E-tjänster (tjänster som förmedlas elektroniskt) E-förvaltning
- Att ta tydligt ansvar för kontroll och kvalitetssäkring av informationen
- Att utveckla medarbetares kunskaper när det gäller att använda datorer

Utveckling av miljöteknik

Bland annat genom klimatförändringarna ökar medborgarnas medvetenhet om miljöfrågor och "suget" efter miljövänlig teknik och energibesparande produkter.

Energianvändningen blir alltmer effektiv inom såväl bostads-, industri- som transportsektorn. Paradoxalt nog ökar samtidigt den totala energianvändningen.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att fungera som föredöme
- Att planera för områden med vindkraft
- Att utveckla kunskapen om klimatsmarta byggnader.
- Att anpassa kommunens styrdokument för att möjliggöra ökad användning av miljöteknik.

7) Ekologi, miljö och hälsa

Klimatförändringarna

Klimat effekterna väntas öka drastiskt under århundradet och kommer enligt de flesta klimatmodeller att vara påtagliga redan 2020. Nederbörden beräknas öka under vinter, vår och höst medan vi kan räkna med varmare och torrare väder under sommaren. Med klimatförändringen följer risk för översvämningar, skred och ras, förorenat vatten och vattenbrist under sommaren, nya sjukdomar till följd av förändringar i växt- och djurliv och andra effekter.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att minska utsläppen av fossil koldioxid
- Att ta fram risk- och sårbarhetsanalyser
- Att anpassa och motverka klimatförändringarna i vår fysiska planering

Den biologiska mångfalden fortsätter att minska

De fortgående förändringarna av landskapet medför minskad variation och att redan sällsynta arter blir ännu mer sällsynta samt att även en del "vanliga" arter minskar kraftigt.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att kommunen blir ett föredöme i skötsel och förvaltning av natur och park
- Att hänsynen till biologisk mångfald ökar i planering, byggande och markförvaltning
- Att arbeta aktivt med bevarandeåtgärder

Förbättrad men ojämlik hälsa

Medellivslängden har ökat under de senaste decennierna. Minskad rökning, förbättrade kostvanor och arbetsmiljöer är exempel på positiva tendenser i hälsoutvecklingen. Allt fler överlever allvarliga sjukdomar och skador men med stora behov av eftervård.

Trots allmänt förbättrad hälsa mår en del befolkningsgrupper allt sämre och ojämlikheten väntas öka. Ungdomar, ensamstående, lågutbildade, arbetslösa och personer med funktionshinder är särskilt utsatta grupper. För unga kvinnor har den psykiska ohälsan ökat. Fler vårdas för alkoholförgiftning, fler får sexuellt överförbara sjukdomar och antalet självmordsförsök har ökat sedan mitten av 1990-talet.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att svara mot det omfattande behovet av vård, stöd och service för personer med funktionsnedsättning efter allvarlig sjukdom eller skada
- Att rikta folkhälsoinsatserna så att de motverkar ojämlikheten i hälsa

8) Lagar och brott

Ökade krav inom myndighetsutövningen

I syfte att säkra och förbättra livskvalitet och nivån på kommunala tjänster ställer statliga myndigheter allt större krav på systematisk riskanalys, kontroll och rapportering.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att utveckla ledningsfunktioner, administrativa rutiner och internkontroll

Ökad skadegörelse

Den polisanmälda skadegörelsen har ökat kraftigt under senare år. Skadegörelse är dock ett brott som utmärks av ett stort mörkertal, vilket innebär att det är osäkert att tolka den verkliga brottsutvecklingen utifrån den officiella statistiken. Ökningar och minskningar i statistiken kan orsakas såväl av en ökad anmälningsbenägenhet som av en ökning av den faktiska brottsligheten.

Det finns ändå anledning att beakta problematiken i kommunal verksamhet, bland annat på grund av de kostnader som skadegörelse medför men också för de risker som framför allt bränder kan innebära för människor.

Skadegörelsebrott, och särskilt klotter, är troligen ett utpräglat ungdomsbrott. Omkring 45 procent av dem som misstänktes för skadegörelse under 2007 var ungdomar mellan 15 och 20 år.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att utveckla metoder för att förebygga olika former av skadegörelse

9) Media och kultur

Kulturarbetare blir företagare

Kulturarbetarens roll förändras då möjligheten att arbeta i högre grad bygger på försäljning till företag och förvaltning. I samband med event vill företag och offentlig förvaltning gärna köpa in kultur i form av utställningar, musiker, dansare och spektakulära artister.

Marknadsföring och affärsmässighet, kontakter mm. får ökad betydelse för kulturutvecklingen. Den konst som inte syns och säljer kan riskera att försvinna på sikt.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att utveckla metoder och stöd för kommunens förenings- och kulturverksamhet

Handelscentrum mer för möte och upplevelse än traditionell shopping

Affärscentrum utvecklas mot att vara en plats för upplevelser och möten utöver för traditionell handel. Kunder är villiga att resa längre för att upplevelshoppa. När allt fler varor finns tillgängliga snabbt och billigt via internet får traditionella butiker i större omfattning inrikta sig på varor som ger anledning för kunden att besöka butiken. Anledningar skulle kunna vara provning och experthjälp i "show-room" eller något specifikt utbud. Stora lager blir därmed olönsamma.

Utmaningar och möjligheter för Marks kommun

- Att samverka med näringslivet i den långsiktiga utvecklingen av den samlade handeln i Mark.